

STOJADINOVIC ÚJ UTAKON

Jugoszlávia belpolitikai élete 1938 szept. 1. és 1936 febr. 29 között; kormánykiegészítés; a parlamenti ellenzék szervezkedése; a kormány veresége az elnökválasztáson; a radikálisok ellenzékbe lépése; kormányválság; obstrukció; elnöki erőszak; az ellenzék kivonul; a horvát kérdés; Macek és szerb szövetségesei; új horvát sérelmek; Jovanovic Dragoljub; a vajdasági front; a gazdasági helyzet romlása; szlovén és muzulmán elégedetlenség; boris kilátások.

A STOJADINOVIC-KORMÁNY a politikai reformok elhalasztásával a taktikai mesterkedések játéklabdájává tette a délszláv politikai életet, írtuk a Magyar Szemle 1935 novemberi számában. Ez a jóslatunk éppen úgy bevált, mint az is, hogy az 1935 augusztus 24-én végrehajtott kormányrekonstrukció nem oldotta meg a kormányválságot.

Egyelőre ugyan csak a kormány kiegészítésére került sor. A helyreállított postaügyi tárcát a bosnyák szerb Dr. Kaludjeriöc Brana képviselő kapta meg, míg a szlovén Dr. Krek Miho, Roroáecnek egy a parlamenten kívülálló híve, tárcanélküli miniszterré lett (1935 szept. 1). Ezzel azonban nem szűnt meg sem az a tény, hogy augusztus 24-én a kormány elvesztette parlamenti többségét, sem a régi radikálisok elégedetlensége, mely az egész rendszert felfordulással fenyegette. Az első veszélyt a kormány elodázta azzal, hogy folytonos ígéretése ellenére egész október 20-ig nem hívta össze a skupstinát. Akkor az alkotmány szerint össze kell ülnie a törvényhozásnak. A radikálisok elégedetlensége még nem robbant ki, a kormány tehát azt remélte, valahogyan csak leszereli.

A PARLAMENTI ELLENZÉK e tények ismeretében a nyár és az ősz folyamán erősen szervezkedett. Az integrális délszlávok, a Szlovéniában fekvő Pohorjén tartott konferenciájukról elnevezett pohordk, arra törekedtek, hogy a Jestic bukása után frakciókra bomlott diktatúrásokat egyesítsék, a reformokat elgáncsolják, Stojadinoviót lemondásra kényszerítsék. Hogy mögöttük a választóknak igen csekély száma áll, azt jól tudták, de úgy érezték, hogy Stojadinovic már nem tud Jestic parlamentjéből kiszabadulni. Ha tehát sikerül ott egységes ellenzékot teremteniük, akkor a premier előbb-utóbb kapitulálni lesz kénytelen. A kormányból kivált miniszterek közül Auer és Stefanovic a pohorcikhoz csatlakozott.

A pohorciknak nem sikerült október 20-áig a parlamenti ellenzékot egy pártban egyesíteniük, de sikerült őket a kormány ellen egységesen felsorakoztatniok. Az elnökválasztás, a kormányra nézve kínos vereséggel végződött. A skupstina 370 képviselője közül 313 nyújtotta be mandátumát. Ezek közül 311 vett részt a szavazáson. Az ellenzék jelöltje, Óiric Stevan, az eddigi elnök, 171 szavazatot kapott, a kormánypárt jelöltje Komnenovic miniszter 136-ot, Hristic képviselő meg 4

szavazatot. Az alelnökök is az ellenzék soraiból kerültek ki. A szenátusban a kormány nem is mert jelölni. Az eddigi ellenzéki elnököt, Dr. Tomasic Ljubomirt 79 szavazattal választották meg, míg 12 szavazólap üresen maradt. Az alelnökök is a régi ellenzékiek maradtak.

Ha nem is az oktrojált alkotmány paragrafusai, de mindenesetre a parlamentarizmus szelleme szerint e leszavaztatás után a kormánynak két dolog között kellett volna választania: vagy lemondania, vagy a parlamentet feloszlatnia. Ha lemond, az új premiernek parlamenti szokás szerint a többség soraiból kellett volna kikérülnie. Ez a diktatúra felé való közeledést jelentette volna. Ha a skupstinát feloszlatja, az érvényben lévő választójoggal a pohorcikat és társaikat ugyan megsemmisíti, de többséget nem ő, hanem Maöök és szövetségesei kaptak volna. A szenátushoz meg nem lehetett volna nyúlni, hiszen ez az alkotmány szerint három évenként felében automatikusan újul meg. Maöök annak idején választójogi oktrojt ajánlott Pál hercegnek. Ezzel a szenátust ki lehetett volna végezni. A kormány nem nyúlhatott ehhez az eszközhöz, mert akkor a szenátusban is Maöökék kerültek volna többségbe. A kormány tehát kijelentette, hogy az elnökség kérdése a pártok dolga, őt nem érdekli és egy felsüléssel gazdagabban a helyén maradt.

Hogy a parlamenttel dolgozni tudjon, megalakította a radikális-egyesülés képviselő-klubját és ebbe válogatás nélkül mindenkit befogadott. A diktatúra levitézlett bajnokainak egy része látva, hogy a kormánybuktatás nem sikerült, a klubba való belépéssel próbálta becses személyét a jövő parlamentjébe átmenteni. November közepén, mikor végre megválasztották a parlamenti bizottságokat, a képviselő-klubnak 137 tagja volt, de a klubon kívül az ú. n. skupstinai többséghez még 37 képviselő csatlakozott. Ez együtt 174 szavazat lett volna 139 ellenzékiével szemben. Hogy miként jött létre ez a többség, arra élénk fényt vet az a 15.000 dinár, melyet Milutinovic Milenko képviselő a premier elé dobott azt állítva, hogy szavazataért küldte neki. A többség hamarosan megbízhatatlannak mutatkozott. A költségvetési bizottság választásánál a kormánylista 158, az ellenzéki 147 szavazatot kapott, úgy, hogy a kormánypártnak a bizottságban egy főnyi többsége (16:15) lett. A többi bizottságban is ugyanilyen volt az arány. A szenátus bizottságaiba az ellenzéki többség önként bevett néhány kormánypárti szenátort.

A kormány a bizottságok megválasztása után egyáltalán nem foglalkoztatta a parlamentet. A lappangó radikális elégedetlenség kezdett akúttá válni. Régóta lehetett érezni, hogy a radikális párt vezetősége, az ú. n. főválasztmány, elégedetlen a kormánnyal. Pašić utóda a pártelnökségben, az agg Stanojevic Aca, mintha kezdettől fogva nem bízott volna a premierben. A reformok halogatását helytelenítette, mert ez meghosszabbította a Jefic-parlament életét, melyben a radikálisoknak igen csekély befolyásuk volt, hiszen a választáskor passzivitásba léptek. Helytelenítette ez eljárást azért is, mert a horvátok bizalmatlanságát egyre fokozta. A radikális főválasztmány egyes kiküldöttei ismételten érintkezésbe léptek a parasztdemokrata-koalíció (Macek és Pribicevic hívei) tagjaival, tehát igen jól voltak informálva a horvát hangulatról. A főválasztmány hívei a radikális-egyesülésben sem vet-

tek egész lélekkel részt, mert érezniök kellett, hogy Szerbiában csúszik ki alóluk a talaj. Az ellenzéki szerb földművespárt erősen hódított a radikális választók között. Végleg kiclezte a helyzetet a radikális-egyesülés képviselő-klubjának megalakítása. Stanojevicéknak látniök kellett, hogy a diktatúra alatt a főválasztmányhoz hűtelemné vált radikálisok ismét politikai súlyra tettek szert, míg a diktatúrát végigküzdött hívek mandátum híján továbbra is ki voltak szorítva a politikai életből.

November végén a főválasztmány és a premier már hosszú és viharos tárgyalásokat folytattak egymással. December elején a főválasztmány egyes hívei kiléptek a kormánypartból. December közepén hosszú audienciákon jelentek meg Pál hercegnél a kormány és a főválasztmány egyes tagjai. December 18-án Stanojevic egy röplapon nyíltan a kormány ellen fordult és ezt a röplapot Ifkovic, a kormánypart főtitkára, de a főválasztmány híve, szétküldte az összes pártszervezeteknek. A kormány erről állítólag csak december 21-én vett tudomást. A röplapot elkoboztatta, Ifkovic hivatalában rendőri vizsgálatot tartott és főtitkári állásától elmozdította. Erre Stanojevic felszólította Bobicot és Komnenovicot, akiket annak idején ő delegált a kormányba, tegyék le tárcáikat. Ez megtörtént. A kormány azonban egyelőre felülkerekedett. A nagyon feszült külpolitikai helyzet nem engedett meg egy mélyreható belpolitikai válságot. Stanojevicék győzelme szinte megoldhatatlan válságba döntötte volna az országot. A parlamentet fel kellett volna oszlatni és senki sem tudta, hogy a választások eredménye micsoda új káoszt teremt. Stojadinovic a két lemondott miniszter helyébe december 22-én szociálpolitikai és testnevelési miniszterré a szerb Cvetkovic DragiSát, a kormánypartí képviselő-klub elnökét, középítészeti miniszterré az ó-katholikus vallású horvát Közül Markót, a Jefic-kormány egyik felrobbantóját nevezte ki.

PYRRHUSI GYŐZELEMNÉL nem mondható egyébnek ez a kormányrekonstrukció. A szerb radikális párt volt az a szikla, melyre Stojadinovic új pártját felépíteni akarta. Ami a radikális pártban igazi érték, az azok a férfiak, akik közel tíz éven át (1926 április 8—1935 június 24) túrték a hatalom üldözését, a diktatúra terrorát, de nem hódoltak be: a főválasztmány és hívei. Stojadinovic most kirúgta maga alól a sziklát, ami helyzetét teljesen bizonytalanná tette. Jefic parlamentjében persze a radikálisok szavazatai nem sokat jelentettek, de annál többet az országban. Ezzel az utolsó nagy szerbiai párt útjai is elváltak a kormányétól, ami Stojadinovic választási kilátásait igen kedvezőtlenekké tette és a parlamenti ellenzéket felbátorította, hiszen nem kellett félnie a parlament felosztatásától.

A kormányajtó nagy diadalként ünnepelte, hogy a radikálisok kilépése után Ciric Stevan, a ház elnöke, belépett a kormánypartba. Mintha észre sem vették volna azt az indokolást, amivel ezt az elnök tette. A radikális-egyesülés, mondotta Oiric, azzá a nagy nemzeti párttá alakult, melyet előbb Uzunovic, azután Jefic próbált megeremteni. A premier a május 5-1 választásokból kikerült skupstináról elismerte, hogy a nemzeti akaratot fejezi ki. Tehát minden szerbnek támogatnia kell a kormányt!

Amint a parlament összeült, — a két karácsony és újév miatt ez csak egy hónap múlva következett el, — kiderült, hogy Oiriccel és Kozullal rossz fogást csinált a kormány. Az ellenzék azt követelte, hogy Ciric tegye le az elnöki méltóságot, melyre ők választották meg, óiric vonakodására technikai obstrukció tört ki, mely több napon át szakadatlan botránysorozattá tette az üléseket. Végül is elnapolták a házat. Ellenben összehívták a költségvetés tárgyalására a pénzügyi bizottságot. Ennek elnöke eddig Közül volt. Mint miniszternek le kellett mondania az elnökségről. A bizottság ellenzéki tagjai titkos szavazással kívánták betölteni az elnökséget. Ebbe a bizottság kormánypárti tagjai nem akartak belemenni és hosszabb vitatkozás után kivonultak. A magára maradt ellenzék elnökké Dimitrijevic Mitát választotta, aki ugyan a kormánypárt tagja volt, de az ellenzékkel tartott, alelnökké meg Gavrilovic Ottó ellenzékit tették meg. A bizottság február 6-án 16:15 arányban elvetette a költségvetést.

Február elején a skupstina újra összeült. Az ellenzék folytatta az obstrukciót. Mivel Oiric elnöklése alatt az ellenzék nem volt hajlandó tárgyalni, az ellenzékinek maradt Markic Franjo alelnök vezette a skupstina üléseit, Oiric a kormány rendelkezésére bocsátotta állását. A kormány hajlandó volt elejteni, ha az egész elnökség lemond. Ebbe az ellenzék nem ment bele. Erre új elnapolások következtek. A kormánypárt eközben Dimitrijevic Mitát és négy más engedetlen képviselőt kizárta soraiból. Dimitrijevic elnöklete alatt a pénzügyi bizottság új obstrukciós taktikához folyamodott. Nem tett jelentést a plénumnak, hanem az általánosságban elvetett költségvetést részletes tárgyalás alá vette. Mivel a kormánypártnak ekkor 160 tagja volt és még 17 a skuptinai többséghez tartozó képviselő támogatta, mindenképpen sürgette a pénzügyi bizottság jelentésének beterjesztését, de a plénumban az ellenzék obstrukciója miatt nem lehetett határozatot hozni.

Oiric tehát erőszakhoz folyamodott. A február 18-i ülés jegyzőkönyve szerint a skupstina arra kötelezte a pénzügyi bizottságot, hogy három nap alatt tegyen jelentést a plénumnak. A bizottság nem engedelmeskedett, hanem tárgyalt tovább, nagy ovációt rendezve Zivkovic tábornok hadügyminiszternek, aki eléggé nyíltan szemben áll a premier-vel. A február 25-én újra összeült plénumban az ellenzék a jegyzőkönyv meghamisításával vádolta meg az elnököt és a ház tisztviselői is kijelentették, hogy a február 18-i szavazásról nincs tudomásuk. A többség mégis hitelesítette a jegyzőkönyvet. Az egyre viharosabbá váló ülésen Milovanovic Dragila ellenzéki képviselő detektíveket vett észre a gyorsírók asztalánál. Az egyikre rávetette magát és két revolvért vett ki a zsebéből. Erre az egész ellenzék kivonult.

Másnap a többség a pénzügyi bizottság kisebbségének jelentése alapján tárgyalás alá vette a költségvetést. Erre az ellenzék kijelentette, hogy a költségvetés tárgyalásán nem vesz részt. Egy február utolsó napjaiban megalakult tíz tagból álló „ellenzéki“ párt, az ú. n. Nemzeti Paraszt-Klub azonban bent maradt a házban. A csonka skupstina egy nap alatt általánosságban letárgyalta és 169:10 arányban megszavazta a költségvetést.

A HORVÁT KÉRDÉS áll változatlanul az ország érdeklődésének homlokterében. A polgárság nagyon jól tudja, hogy a jelenlegi parlamentben történő dolgoknak efemer jelentőségük van. Hiszen alig áll valaki a szenátor és a képviselő urak mögött. A parlamentet bojkottáló ellenzék az, amely tömegekkel rendelkezik és Jugoszlávia jövőjét az határozza meg, lehet-e és hogyan megoldani a horvát kérdést.

A horvát nemzet vezére a Daily Telegraph november 11-i számában nyilatkozott arról, mi a horvát követelések minimuma. Macek szerint Jugoszláviának hat-hét részből álló államszövetséggé kell átalakulnia. Közös maradna a külügy, a hadügy és a pénzügy, de a közös hadügyminiszter alatt külön horvát hadsereg legyen. Minden más ügy a tagállamok kompetenciájába tartozzék és a központi parlament a tagállamok törvényhozásainak delegáltjaiból álljon.

Nem vonjuk kétségbe, hogy Macek e felfogása a horvát tömegek álláspontjához képest még mindig igen mérsékelt, de az is bizonyos, hogy nem kap olyan szerb pártot, amely hasonló kívánságokat magáévá tenne. Hol állanak e követelésektől még Macek legközelebbi fegyvertársai, Pribicevic hívei, a horvátországi szerbek is, pedig ezek elvileg legalább magukévá tették a federációt! A legőszintébb szerb válasz e követelésekre Jefticé volt: soha! ezek a múlt szerencsétlen eszméi! (Obzor 1936 január 28.). Macek szerb szövetségesei azonban tudják azt, hogy a horvát kérdést valahogyan meg kell oldani. Azt is tudják, hogy egyelőre nem tudnak Macek nélkül uralomra jutni. Kerestetik tehát egy formula, mellyel Macek elvileg megmaradhasson a maga álláspontján, tényleg pedig egy Belgrád számára elfogadható megoldást tegyen magáévá.

Dr. Grol Milan volt miniszter, a demokrata párt ideológusa, októberben úgy ítélte meg a helyzetet, hogy ha a parlamenten kívüli ellenzék egységes párttá alakul, átveheti a kormányt és feloszlathatja a parlamentet. Decemberben Gavrilovic Milan szerb földművespárti politikus azt mondta, hogy a horvát kérdés megoldásával az államot erősíteni akarják és nem gyöngíteni. Éppen ezért azt hiszi, hogy Macek federációs terve inkább taktikai lépés. Grol ugyanakkor azt hirdette, hogy nem külön federalista és külön unitarista frontot kell csinálni, hanem fogjanak össze a demokrácia hívei a terroristák ellen. A demokraták közlönye, a Narod december 10-én kifejti, hogy fantasztikus tartományi követelések helyett egy a legközelebbi jövőben megvalósítható programúiban kell megegyezni. Majd pedig Grol az összetett állam közelebről meg nem határozott gondolatát szedte elő. Elfogad egy 4—10 tartományból álló államot, de hálám sem akar semmiféle törzsi megoldásról. (Szóval külön horvát tartományokról, vagy Jugoszlávián belül egy külön Horvátországról!) Tartományi autonómiákról lehet szó, de az államnak nemzetközi és gazdasági egységnek kell maradnia. Az év végén Davidovic, Grol és Markovic Boza különböző fogalmazásban azt hirdetik, hogy előbb a szociális és a gazdasági bajokat kell orvosolni, aztán kerülhet a sor a horvát kérdésre. Mikor a parlamenti obstrukció kitört, a Politika felszólította a nagy pártok vezetőit, köztük Maceket is, alakítsanak koalíciós kormányt és a választások után a függő kérdéseket fokozatosan oldják meg. A Politika azt hitte, meg-

találta a formulát, de csalódott. Macek következetesen hallgatott. Sajtója még következetesebben mondta valamennyi ajánlatra: nem, nem és nem!

A horvátok régóta tisztában vannak Belgráddal. Sem Stojadinovic rendszere, sem a szerb ellenzék ez ajánlatai nem voltak alkalmasak a bizalom felkeltésére. A horvát sajtó elkezdte ismét leleplezgetni, miként valósul meg a gyakorlatban a szerbek által folyton hangoztatott egyenlőség. Mikor a belgrádi kikötő kicpítésére no milliót irányzott elő a költségvetés, rámutattak, hogy a 386 adriai kikötőre Jugoszlávia fennállása óta összesen sem fordítottak 40 millió dinárt. Belgrádban valamennyi bíróság számára egy új hatalmas központi palota épül, ellenben Zágrábban a bíróságok lehetetlenül vannak elhelyezve. A ragúzai köztársaság állami levéltárát Ausztria a béke értelmében régen kiadta Jugoszláviának és a levéltár most is a Kir. Szerb Tud. Akadémia pincéjében hever. Jellachich Anka grófnő ezer holdnyi birtokát a zágrábi Horvát Maticára hagyta, de a szávai báni kormány önhatalmulag ráült a birtokra és a Matica egy krajcárt sem kap a jövedelemből. Az új költségvetésben a belgrádi egyetem építkezésére 21 millió, a laibachicra 7-5 millió, a zágrábicra 2.5 millió dinár van felvéve ugyanakkor, mikor a zágrábi egyetem szükséglete 50 millió volna. A belgrádi egyetem új állatorvosi fakultást kap, a zágrábi régi állatorvosi fakultást mesterségesen elsorvasztják. A zágrábi egyetem fűtés és világítás híján heteken át be van zárva, szemináriumai, intézeti dotáció hiánya miatt alig tudnak működni. A 12 állami színház közül csak a zágrábinak horvát az igazgatója. Ennek a színháznak állami segítséget évről-évre lejjebb szállítják, sőt a zágrábi mozgósínházakra kivetett ú. n. színházi dinárt, melyből egy millió dinár évi jövedelme volna a színháznak, az Állami Jelzálog Bank öt évre lefoglalta! Vasútépítésre eddig az állam 3*5 milliárd dinárt költött. Ebből Szerbiára 3*1 milliárd esik. A sarajevói Országos Múzeum, melyre méltán büszke lehet a volt Monarchia, évi ötezer dinárt kap vásárlásra, úgy, hogy az osztályok még az új szakirodalmat sem szerezhetik meg. Négy osztály custos nélkül áll és a tudományos succrescentiáról senki sem gondoskodik. íme, pár hónap sajtójából a legkirívóbb szemelvények!

A horvát közhangulatot jellemzi az, hogy mikor Perovic Ivó régens meg akarta látogatni a zágrábi egyetemet, az ifjúság megszállta az épületet, kitűzte a horvát zászlót és a régenst nem engedte be. Azután Macek háza elé vonultak és a horvát nemzet vezérét ünnepelték.

A PARLAMENTEN KÍVÜLI SZERB ELLENZÉK kénytelen volt megnyugodni Macek álláspontjában, hogy ő nem pártvezér, hanem egy nemzeti mozgalom vezére. Taktikai együttműködésre hajlandó a szerb ellenzéki pártokkal, de senkihez nem köti le magát. Ha szabad választásokból kialakul egy szerb többség, azzal tárgyalni fog a horvát kérdés megoldásáról. Egyelőre, úgy látszik, január elején létre jött Macek és szerb szövetségesei között valami olyan megegyezés, mint a múlt tavasszal: választás esetén közös lista, közös program nélkül.

Macek szerb szövetségesei különben egymással nincsenek nagy egyetértésben. A demokraták és a földművespártiak, hol szorosabb

koalícióról tárgyalnak, hol kölcsönösen tagadják egymás létjogosultságát. Különösen sok bajt csinál Dr. Jovanovic Dragoljub, a diktatúra által elmozdított belgrádi egyetemi tanár, földművespárti képviselő. A demokraták már nem is állanak vele szóba, a földművespárt vezére, Dr. Jovanovic Joca, meg nem mai megrendszabályozni. Az ex-professzor mind Macek, mind a kormány irányában önálló politikát folytat. Azt hirdeti, hogy egy általános délszláv parasztpártot kell csinálni s akkor meglesz a szerb-horvát megegyezés. Külön tárgyalgat Macekkel, aki, úgy látszik, alkalmas személynek tartja a szerbiai zavar növelésére és ezért nem dezavualja merész kijelentéseit. Jovanovic Dragoljub a demagógia minden eszközét felhasználja és sokszor egyenesen bolsevista tanokat hirdet. Emellett a két párt-rendszer elfogadásával, a szociális és gazdasági kérdések elsőségének hirdetésével a kormányt támogatja. Mikor a parlamenti ellenzék kivonult a skupStinából, ezt keményen elítélte. Már gyanúba is vették, hogy titokban a kormány szolgálatában áll. Politikailag kiforratlan ember benyomását teszi, aki az adott kaotikus viszonyok között végzetes szerepet játszhatik, de hamarosan le is járhatja magát.

Davidovic, a két Jovanovic és Stojadinovic ezer ellentétük dacára egy pontban találkoznak: a magyar szempontból annyira érdekes vajdasági mozgalom elítélésében. Szeptember elején a vajdasági politikusok egy jelentékeny csoportja külön „frontot” alakított. A front élére Dr. Boškovic Duda állott és nyíltan hirdette, hogy Belgrad gazdasági kifosztása és politikai elnyomása ellen a Vajdaság lakosságának nemzeti különbség nélkül össze kell fognia. A nagytekintélyű újvidéki szerb kultúregylet, a Szerb Matica, is helyesli a mozgalmat, mert a vajdaságiak a maguk urai akarnak lenni. Nem akarnak ugyan elszakadni Belgrádtól, de vallják, hogy van külön vajdasági tartományi öntudat (pokrajinska svijest). Boškovic szervezetének vezérkarába bevette a kisebbségek képviselőit is: a magyar Dr. Nagy Ivánt, a német Dr. Schlachter Ádámot és a tót Dr. Buljik Jankót. Pancsován külön lapot indított Vojvodjanin (A vajdasági) címen. Macek kezdtől fogva a legjobb viszonyban van a vajdasági fronttal, míg a szerb pártok vezetői ismételten, de eredménytelenül eltöltötték e szervezkedést.

A kormányból való kilépésük óta féligmeddig a parlamenten kívüli ellenzékhez tartoznak a szerb radikálisok is. A skupStinában ugyan február közepe óta van egy hat-tagú radikális-klub, melynek egyebek közt tagja Dimitrijevic Mita, a pénzügyi bizottság elnöke, de ez a kis klub nem sokat jelent. Stanojevic híveinek nagy része formálisan nem lépett ki a radikális-egyesülésből. Várnak a pártkongresszusra, ott akarnak robbantani. Azonban külön népgyűléseket tartanak és ezeken kíméletlenül támadják a kormányt, ellenben kímélik KoroSecet és Spahót. Követelik a politikai reformok sürgős megvalósítását és a horvát kérdés megoldását. Mind a szerb ellenzékkel, mind Macekkel felvették az érintkezést, de végleges döntés a radikális párt magatartásában a radikális-egyesülés párt-kongresszusa előtt nem várható.

A gazdasági helyzet fokozódó romlása az ország ellenzéki hangulatát az ellenzéki pártok minden agitációjánál jobban növeli.

A kormány október 1-én a tisztviselői fizetéseket átlagban 7%-kal redukálta. Ez a mindig odiózus rendszabály nagy visszatetszést keltett az országban. Erre a kormány az alsóbb tisztviselői kategóriáknak revíziót ígért, ami nem növelte a tekintélyét. A gazdaadósságok kérdését az október 5-i kormányrendelet szabályozta. Akiknek birtoka 20%-ig van megterhelve, azok 12 év alatt 4.5% kamat mellett törlesztettek. Akiknek terhei 20—50%-ra rúgnak, azok kérhetik terheik csökkentését, a kamatnak 2.5%-ra való leszállítását és az amortizációnak 25 évre való felosztását. Akiknek terhei az 50%-ot meghaladják, kérhetik terhüknek 50%-ra való leszállítását, azután az előbbi csoport kedvezményeiben részesülnek. A hitelezőket az állam kártalanítja. A kormány eddig nem vallotta be, hogy ezzel a rendelettel mekkora teher szakadt az állam nyakára, de hogy a teher igen súlyos lesz, azt mindenki tudja.

Az Olaszország ellen életbe léptetett szankciók Jugoszláviát igen súlyosan érintették. Fakivitelének 60%-a Itáliába irányul. Boszniában és Szlovéniában a nagy fakitermelő vállalatok azonnal teljes válságba kerültek és ezen máig a kormány nem tudott segíteni. A kereskedelmi miniszter évi 800 millió dinárra becsüli azt a veszteséget, mely Jugoszláviát ilymódon érte, amiből az angolok nyújtotta különféle kedvezmények 100 millió dinárt pótolnak. 1936 elején a kormány 500 millió dinár kincstári jegyet bocsátott forgalomba, melyeket 1940 december 31-ig kell bevonni. Erre az infláció és a devalváció híre terjedt el. Az előbbi ellen a belgrádi Bank-egylet elnöke igen erélyesen tiltakozott. Az utóbbi hírt Közül miniszter egy Szabadkán tartott szerfelett laikus beszéde megerősítette. Minden tartozás 50%-os leszállítását helyezte kilátásba. Az obstruáló ellenzék erre egy ilyen értelmű kormányrendelet kibocsátását követelte. Közül, talán az obstrukció ellensúlyozására, jónak látta részt venni az adósok egy gyűlésén, mely követelte valamennyi adósság egyenletes leszállítását.

Mindez közrejátszott abban, hogy február 3-án Belgrádban és más városokban a betevők megrohanták a bankokat és tömegesen vették ki betétjeiket, attól tartva, hogy a kormány ezeket le akarja foglalni. A kormány megnyugtató nyilatkozatai nem tudták a kedélyeket megnyugtanni, miután a belpolitikai feszültség a kormány helyzetét amúgy is labilissá tette.

A RADIKÁLIS-EGYESÜLÉS pártjának kohézióját nemcsak a radikálisok ellenzéki mozgalma gyöngíti, hanem a szlovén és a muzulmán számon is ingadozás észlelhető. KoroSec egy november végén Laibachban tartott beszédében nyíltan beismerte, hogy a radikális-egyesülés pártjának szervezése igen lassan halad. Persze, ha ez az egész országra vonatkozott is, KoroSec elsősorban Szlovéniára gondolt. Itt először különböző macekiánus frakciók alakultak, melyek az ősz elején Dr. Kukovec Vjekoslav volt miniszter vezetése alatt „Szlovén parasztmunkás mozgalom“ néven egyesültek és Laibachban Slobodna Zemlja (Szabad föld) címen lapot indítottak. Hogy ez a mozgalom nem gyökértelen, azt eléggé elárulják KoroSecék megújuló támadásai a szervezkedés ellen. Később azonban KoroSec táborában is elégedetlenség

jelentkezett. A diktatúra törvényét az elemi- és a középiskolai tankönyvek imifikálásáról a közoktatásügyi miniszter végre akarja hajtani. Ez annyit tesz, hogy most már nemcsak a horvátokat, hanem a szlovéneket is szerb tankönyvekkel fogják boldogítani, ami annál kellemetlenebb, mert a szlovén nyelv a horvátici és szerbtől lényegesen különbözik. Ez ellen a szlovének pártkülönbség nélkül tiltakoztak és a tiltakozásban KoroSec lapja a Slovenec járt elől. Február végén a helyzet e kérdésben annyira kiclesedett, hogy a miniszterelnök kénytelen volt miniszterét dezavualni és reparációt ígérni. Ez a mozgalom KoroSec egy hívét, Kulovec volt minisztert arra bírta, hogy szlovén-horvát közleledést sürgessen, mire a Slovenec is kijelentette, hogy a horvát kérdés megoldása a kormányprogramul alfája és ómegája. Belgrád és Laibach ellentéteinek más jelei is mutatkoznak. A drávai banátus (Szlovénia) megtagadta KoroSec volt szlovén klerikális pártja 1929-ben elkobzott vagyonának kiszolgáltatását a jelenlegi kormánypárt számára. KoroSec keresztény szocialista híveinek lapja, a Delavska Pravica (Munkásjog) meg kifejtette, hogy a szlovén keresztény szocialisták nem tartoznak csatlakozni a kormánypárthoz. Csatlakozhatnak más párthoz is. (Értsd: Maöekhez.) A Slovenec legújában a centralizmus ellen ír és azt hirdeti, hogy semmiféle délszláv retortában sem lehet a szerbekből, horvátokból és szlovénekből mesterséges délszláv homunculusokat gyártani.

KoroSec sokkal ravaszabb politikus, semhogy addig szakítson Stojadinovicéál, amíg hatalmon van. De ha bukóban lesz, a kis ujját sem fogja érte megmozdítani. És addig is óvatosan építi a hidakat Maöek és Stanojevic felé.

A muzulmánok kormánypárti részében türelmetlenség jelentkezett az egyházi autonómia életbeléptetésének halogatása miatt. A múlt évi költségvetés felhatalmazta a kormányt, hogy ezt rendeletileg szabályozza. Az idő haladt és a muzulmán egyház nyakára tett diktatúrasok változatlanul ott ültek állásaikban. Végre a február 28-i minisztertanács kiadta az autonómiát szabályozó rendeletet. Ettől függetlenül azonban a muzulmán választók jelentékeny része a nagy mecénás, Mesic Adem aga, vezetése alatt Zágráb felé orientálódik. Ha Spaho nem tud új sikereket felmutatni, az „osztrák-bérenc“ Mesic aga veszedelmeztetni fogja a muzulmánok között 1918 óta rendíthetetlennek látszó politikai vezérszerepét.

A KIBONTAKOZÁS ÚTJÁT megtalálni ma nehezebb, mint valaha. A kormány a költségvetést most már nagyobb nehézségek nélkül tető alá hozza. Ezzel egy évre biztosítva van az államháztartás és a köz-kormányzat külső rendje. A politikai reformok rendeleti úton való életbeléptetésére a költségvetés új felhatalmazást fog adni a kormánynak. A reformokat állítólag még a nyár előtt meghozza a kormány, de a skupstina hamaros feloszlatása nem valószínű, mert a kormány, mióta a parlamenten kívüli ellenzékkel és a radikálisokkal elrontotta a dolgát, majdnem annyira Jefic parlamentjéhez kötötte a sorsát, mint a diktatúras ellenzék. A kormánylapok már is azt írják, hogy a jelenlegi parlament tovább marad együtt, mint azt sokan még nem régen is gondolták.

Persze a parlamentben lesznek ezután is bajok, de ezek a kormányra nézve csak akkor válnának veszélyesekké, ha Macek és szerb szövetségesei bemutatnák mandátumaikat. Ez Maceknél kizárt dolognak mondható, a szerb ellenzéknél sem valószínű. Egy-két szakadár meg nem változtat a helyzeten. Az országban a bajok annál inkább fognak növekedni, minél tovább ül együtt Jeftic parlamentje. Jugoszlávia krónikus belpolitikai válsága 1935 folyamán ismételt az enyhülés tüneteit mutatta. Az új esztendő megint a válság kiélesedésének jegyében indult meg. Ez az államellenes és szeparatista irányok malmára hajtja a vizet.

BAJZA JÓZSEF